

ਕੋਪੀਐਸ ਸੰਧੂ ਜੇ.

ਮੁਖਤਿਆਰ ਸਿੰਘ - ਪਟੀਸ਼ਨਰ

ਬਨਾਮ

ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ, - ਉੱਤਰਦਾਤਾ।

1985 ਦੀ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰ. 735।

25 ਨਵੰਬਰ 1985

ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਲਈ ਮੈਨੂਅਲ - ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 631 ਅਤੇ 647 - ਕੋਡ ਆਫ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ (1974 ਦਾ II) - ਧਾਰਾ 432 ਅਤੇ 433 - ਹੱਤਿਆ ਲਈ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ ਦੋਸ਼ੀ ਅਤੇ ਮੁੜ-ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਸਮੇਤ 20 ਸਾਲ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ- ਦੋਸ਼ੀ—ਕੀ ਸੁ ਪਰਿਟੈਂਡੈਂਟ ਜੇਲ ਦੁਆਰਾ ਆਟੋਮੈਟਿਕ ਰਿਹਾਈ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ- ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਮੁੜ ਮੁਆਫ ਕਰਨ ਦਾ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਰਸਮੀ ਹੁਕਮ—ਕੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਦੋਸ਼ੀ ਕਿਉਂਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਖਾਸ ਮਿਆਦ ਨੂੰ ਤੈਅ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ-

* ਦੋਸ਼ੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਹੈ (ਪ੍ਰੀ ਸੇਨਰ ਦੀ ਮੌਤ ਦੀ ਇੱਕ ਖਾਸ ਮਿਆਦ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਇਸ ਲਈ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਛੋਟ ਨੂੰ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਬਦਲ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇਲ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮ ਜਾਂ ਜੇਲ ਮੈਨੂਅਲ ਅਧੀਨ ਕੈਦੀ ਨੂੰ ਭੁਗਤਣੀ ਪੈਣ ਵਾਲੀ ਕੁੱਲ ਮਿਆਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਕੈਦੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮਾਫੀ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੀ ਰਕਮ ਹੀ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਜ਼ਾ ਜਾਂ ਇਸ ਦਾ ਕੁਝ ਹਿੱਸਾ ਫੌਜਦਾਰੀ ਜਾਬਤਾ, 1973 ਦੀ ਧਾਰਾ 342 ਅਤੇ ਪੀਨਲ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 57 ਦੇ ਅਧੀਨ ਉਚਿਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨਿਵੇਕਲੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਨਿਯਮ ਜਾਂ ਸਥਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਰੋਕ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪੀਨਲ ਕੋਡ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕੈਦ। ਕੈਦੀ ਨੂੰ 20 ਸਾਲ ਦੀ ਮਿਆਦ ਪੁੱਗਣ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਆਟੋਮੈਟਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਿਹਾਅ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਦੋਸ਼ੀ

(ਪਾਰਾ 4 ਅਤੇ 5)।

ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 226 ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਟੀਸ਼ਨ:- (iWJ

- (a) ਇੱਕ ਰਿੱਟ ਹੈਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ ਜਾਂ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚੋਂ ਤੁਰੰਤ ਰਿਹਾਅ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ;
- (b) ਕੇਸ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਉਚਿਤ ਅਤੇ ਉਚਿਤ ਸਮਝੇ, ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ;
- (c) ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਰਿਹਾਅ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।

(d) ਅਨੁਸੂਚੀ P/1 ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਾਪੀ ਦਾਇਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਰਿੱਟ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਹਲਫੀਆ ਬਿਆਨ ਦਾਇਰ ਕਰਨਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਹੈ।

ਬੀ ਐਸ ਮਲਿਕ, ਐਸ ਵੀ ਰਾਠੀ ਦੇ ਨਾਲ ਐਡਵੋਕੇਟ। ਐਡਵੋਕੇਟ, ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਲਈ।

ਡੀ ਐਸ ਕੀਰ, ਐਡਵੋਕੇਟ, ਏਜੀ, ਪੰਜਾਬ ਲਈ।

ਨਿਰਣਾ

ਕੇ.ਪੀ.ਐਸ.ਸੰਧੂ, ਜੇ.

(1) ਮੁਖਤਿਆਰ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਹ ਪਟੀਸ਼ਨ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 226 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਫੌਰੀ ਰਿਹਾਅ ਕਰਨ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ ਜਾਂ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਿੱਟ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।

2. ਇਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਤੱਥ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ। 11 ਸਤੰਬਰ, 1966 ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡਾਵਲੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਸਹਿ-ਮੁਲਜ਼ਮ ਗੁਰਮੇਜ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸਨੂੰ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ, ਜਲੰਧਰ ਦੁਆਰਾ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। 11 ਮਈ, 1967: ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦਾ ਅਚਨਚੇਤੀ ਰਿਹਾਈ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਈ ਵਾਰ ਵਿਚਾਰਨ ਲਈ ਆਇਆ, ਪਰ ਉਸ ਵਿਰੁੱਧ ਪੁਲਿਸ ਦੀਆਂ ਉਲਟ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਉਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਕਈ ਵਾਰ ਜੇਲ੍ਹ ਵੀ ਕੱਟ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਅਪਰਾਧ. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ 23 ਅਗਸਤ, 1985 ਨੂੰ, 18 ਸਾਲ, 11 ਮਹੀਨੇ ਅਤੇ 10 ਦਿਨ ਦੀ ਮਿਆਦ ਸਮੇਤ ਅੰਡਰ-ਟਰਾਇਲ ਪੀਰੀਅਡ ਅਤੇ 26 ਸਾਲ, 11 ਮਹੀਨੇ ਅਤੇ 10 ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਸਮੇਤ ਮੁਆਫੀ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਅਚਨਚੇਤੀ ਰਿਹਾਈ ਲਈ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦਾ ਕੇਸ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਸਾਲ 1985 ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 20 ਮਾਰਚ, 1985 ਨੂੰ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਜੇਲ੍ਹ ਨੂੰ ਇਹ ਤੱਥ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ।

3. ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਵਿਚਵਾਨ ਵਕੀਲ ਸ਼੍ਰੀ ਬੀ.ਐਸ. ਮਲਿਕ ਦੁਆਰਾ ਉਠਾਈ ਗਈ ਮੁੱਖ ਦਲੀਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਪਰਿਨਟੈਂਡੈਂਸ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਲਈ ਮੈਨੂਅਲ ਦੇ ਪੈਰਾ 647 ਦੇ ਉਪ-ਪੈਰਾ (2) ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ (ਇਸਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੇਲ ਮੈਨੂਅਲ) ਮੁਆਫੀ ਸਮੇਤ 20 ਸਾਲ ਪੂਰੇ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਜੇਲ੍ਹ ਦੁਆਰਾ ਆਟੋਮੈਟਿਕ ਰਿਹਾਈ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਕੇਸ "ਰਿਹਾਈ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਭੇਜਿਆ ਜਾਣਾ ਸੀ ਅਤੇ

ਉਸਦੀ ਬਾਕੀ ਬਚੀ ਸਜ਼ਾ ਦੀ ਮੁਆਫੀ। ਜੇਲ੍ਹ ਮੈਨੂਅਲ ਦਾ ਪੈਰਾ 647 ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ: -

"647. (1) ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਉਮਰ ਕੈਦੀ ਜੋ ਜਾਂ ਤਾਂ-

Mukhtiar Singh r. State of Punjab and another (K.P.S. Sandhu, J.)

- (a) ਇੱਕ ਜਮਾਤ I ਕੈਦੀ, ਜਾਂ
- (b) ਇੱਕ ਕਲਾਸ II ਜਾਂ ਕਲਾਸ III ਦਾ ਇੱਕ ਕੈਦੀ ਜਿਸਦਾ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੇਨ ਟੈਸ ਹੈ,
- (c) ਇੱਕ ਕੈਦੀ ਜਿਸ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸਥਾਨਕ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਉਸਦੀ ਰਿਹਾਈ 'ਤੇ ਮਨਾਹੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਹੈ ,

ਨੇ ਅਜਿਹੀ ਮੁਆਫੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜੋ ਉਸਨੂੰ ਰਿਹਾਅ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਬਣਾਵੇਗੀ ਪਰ ਇਸ ਪੈਰੇ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਲਈ, ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਡੈਂਟ ਸਥਾਨਕ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰੇਗਾ ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਕੋਡ ਆਫ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜ਼ਰ, 1898 ਦੀ ਧਾਰਾ 401 ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕੇ।

- (2) ਧਾਰਾ (1) ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਕੈਦੀ ਨੇ ਅਜਿਹੀ ਫੋਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜੋ ਉਸਨੂੰ ਰਿਹਾ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ, ਸੁਪਰਿਨ ਟੈਂਡੈਂਟ ਉਸਨੂੰ ਰਿਹਾ ਕਰੇਗਾ।"

ਕੈਦੀਆਂ ਦਾ ਵਰਗੀਕਰਨ ਜੇਲ੍ਹ ਮੈਨੂਅਲ ਦੇ ਪੈਰਾ 631 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ: -

"631. (1) ਇਹ ਨਿਯਮ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਬਲੂਚਿਸਤਾਨ ਅਤੇ ਸੋਨਥਲ ਪਰਗਨਾ ਸਮੇਤ ਪੂਰੇ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਭਾਰਤ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

(2) ਇਹਨਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ-

- (a) "ਕੈਦੀ" ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਜਾਂ ਚੰਗਾ ਵਿਵਹਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਡਿਫਾਲਟ ਵਿੱਚ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਵਚਨਬੱਧ ਵਿਅਕਤੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ;
- (b) "ਸ਼੍ਰੇਣੀ I ਕੈਦੀ" ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਠੱਗ, ਜ਼ਹਿਰੀਲੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਲੁਟੇਰਾ ਜਾਂ ਇੱਕ ਪੇਸ਼ੇਵਰ, ਖਾਨਦਾਨੀ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖਤਰਨਾਕ ਅਪਰਾਧੀ ਜੋ ਕਿ ਡਕੈਤੀ ਵਰਗੇ ਘਿਨਾਉਣੇ ਸੰਗਠਿਤ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਹੈ,

- (c) "ਕਲਾਸ 2 ਕੈਦੀ" ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਇੱਕ ਡਕੈਤ ਜਾਂ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਸਨੂੰ ਘੋਰ ਸੰਗਠਿਤ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇੱਕ ਪੇਸ਼ੇਵਰ , ਖਾਨਦਾਨੀ, ਜਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖਤਰਨਾਕ ਅਪਰਾਧੀ ਨਹੀਂ ;
- (d) "ਕਲਾਸ 3 ਕੈਦੀ" ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਲਾਸ 1 ਜਾਂ ਕਲਾਸ 2 ਦੇ ਕੈਦੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਕੈਦੀ;

*****

ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੇਸ ਪੈਰਾ 647 ਦੇ ਉਪ-ਪੈਰਾ (1) ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ (ਏ), (ਬੀ) ਅਤੇ (ਕਿਊ) ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਲ ਮੈਨੂਅਲ. ਇਸ ਲਈ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦਾ ਅਚਨਚੇਤੀ ਰਿਹਾਈ ਲਈ ਕੇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਭੇਜਿਆ ਜਾਣਾ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਸੁਪਰਡੈਟ ਜੇਲ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਪਰੋਕਤ ਮਿਆਦ ਪੂਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਰਿਹਾਅ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸਨੇ ^{ਭਗੀਰਥ} ਬਨਾਮ ਦਿੱਲੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਰਾਕੇਸ਼ ਕੌਸ਼ਿਕ ਬਨਾਮ ਦਿੱਲੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ, (1) 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖਿਆ ਹੈ , ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪਾਂ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ: -

“ਜ਼ਾਬਤਾ ਫੌਜਦਾਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਧਾਰਾ 432 ਦੇ ਤਹਿਤ, ਉਚਿਤ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਪੂਰੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਮੁਆਫ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਜ਼ਾਬਤੇ ਦੀ ਧਾਰਾ 433 ਦੇ ਤਹਿਤ, ਉਚਿਤ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ, ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ, ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਚੌਦਾਂ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਾ ਹੋਣ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਜਾਂ ਜੁਰਮਾਨੇ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਮੁਕੱਦਮੇ ਅਧੀਨ ਕੈਦੀ ਵਜੋਂ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੀ ਮਿਆਦ ਨੂੰ ਤੈਅ ਕਰਨ ਦਾ ਸਵਾਲ ਤਾਂ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਸੰਹਿਤਾ ਦੀ ਧਾਰਾ 432 ਜਾਂ ਧਾਰਾ 433 ਦੇ ਅਧੀਨ ਉਚਿਤ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ, ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੇਲ ਮੈਨੂਅਲ ਦੇ ਜੇ ਕੋਈ ਉਪਬੰਧਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਉਮਰ ਕੈਦ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੋਵੇਗਾ, ਗੋਪਾਲ ਵਿਨਾਇਕ ਗੋਡਸੇ ਦੇ ਨਿਯਮ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਬਾਕੀ ਦੀ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਹੋਵੇਗੀ। ”

4. ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਐਡਵੋਕੇਟ-ਜਨਰਲ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਕੀਲ ਸ੍ਰੀ ਡੀ.ਐਸ. ਕੀਰ ਨੇ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, (2), ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

- (1) ਏਆਈਆਰ 1985 ਐਸਸੀ 1050।
- (2) ਏਆਈਆਰ 1976 ਐਸਸੀ 1552

ਇਹ ਮੰਨ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਤੱਕ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਰਹੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਕੈਦੀ ਦੀ ਮੌਤ ਦੀ ਇੱਕ ਖਾਸ ਮਿਆਦ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਇਸ ਲਈ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ

Mukhtiar Singh v. State of Punjab and another (K.P.S. Sandhu, J.)

ਕਿਸੇ ਵੀ ਛੋਟ ਨੂੰ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਬਦਲ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇਲ ਐਕਟ ਜਾਂ ਜੇਲ ਮੈਨੂਅਲ ਦੇ ਅਧੀਨ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮ ਕੈਦੀ ਨੂੰ ਝੱਲਣ ਵਾਲੀ ਕੁੱਲ ਮਿਆਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਕੈਦੀ ਨੂੰ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੁਨਰ ਮਿਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਹੈ। ਨਿਯਮ ਪੂਰੀ ਸਜ਼ਾ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਮੁਆਫੀ ਦਾ ਸਵਾਲ ਫੌਜਦਾਰੀ ਜਾਬਤਾ ਦੀ ਧਾਰਾ 401 ਦੇ ਅਧੀਨ ਦੁਕਵੀਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨਿਵੇਕਲੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਦੰਡ ਸੀਹਤਾ ਦੀ ਧਾਰਾ 57 ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਨਿਯਮ ਜਾਂ ਸਥਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਰੋਕ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪੀਨਲ ਕੋਡ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਕੈਦੀ ਨੂੰ 20 ਸਾਲ ਦੀ ਮਿਆਦ ਪੁੱਗਣ 'ਤੇ ਆਟੋਮੈਟਿਕ ਕਾਲੀ ਛੱਡਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ।

i

5. *ਭਗੀਰਥ ਦੇ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ)* ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਰਾਹਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀ। *ਭਗੀਰਥ ਦੇ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ)* ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਹੀ ਸਵਾਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਦੋਸ਼ੀ ਧਾਰਾ 433-ਏ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਉਪਬੰਧ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅੰਡਰਵਾਲ ਕੈਦੀ ਵਜੋਂ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੀ ਮਿਆਦ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਸੀ ਅਤੇ ਬਜ਼ਰਤੇ ਕਿ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਹੁਕਮ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹੋਣ। ਫੌਜਦਾਰੀ ਜਾਬਤਾ ਦੀ ਧਾਰਾ 432 ਜਾਂ ਧਾਰਾ 433 ਦੇ ਅਧੀਨ ਉਚਿਤ ਅਥਾਰਟੀ। ਇਸ ਲਈ, *ਭਗੀਰਥ ਦੇ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ)* ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਸਰਕਾਰ ਸਜ਼ਾ ਦੀ ਮਿਆਦ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰਨ ਲਈ ਜੇਲ ਮੈਨੂਅਲ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਮੁਆਫੀ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਵੀਹ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਪੁੱਗਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਆਟੋਮੈਟਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, *ਭਗੀਰਥ ਦੇ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ)* ਦਾ ਅਨੁਪਾਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ *ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ)* ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਨੂੰ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜੇਲ ਮੈਨੂਅਲ ਦੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪ ਨੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਨੂੰ * ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਖੁਸ਼ੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਜੇਲ ਮੈਨੂਅਲ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਦੱਸੀ ਗਈ ਮਿਆਦ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਟੋਮੈਟਿਕ ਰਿਹਾਈ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਬਾਕੀ ਬਚੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਮੁਆਫ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਰਸਮੀ ਹੁਕਮ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਇਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਅਸਫਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਐਨ. ਕੇ. ਐਸ

ਡਿਸਕਲੇਮਰ :- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਰਣਾ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ-ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ

ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਰਵਨੀਤ ਸਿੰਘ